



วิสุทธิมคฺคสุส นาม
ปกรณวิเสสสุส
ปฐโม ภาค

(สตุตโม ฉอนุสฺสตีนิทุเทโส)

ข้อสอบซ่อมเขียน
วิชากลับ ป.ธ. ๙
วัดพระธรรมกาย

คู่มือการใช้ ข้อสอบซ่อมเขียน

๑ เตรียมสมุด ปากกา เลือกฉบับที่ชอบ ๑ ฉบับ

๒ ก่อนเขียนให้อ่านข้อสอบให้จบ ๑ รอบก่อน แล้ววง O หัวตะปู้ไว้ด้วย

เนื่องจากว่า ถ้าเราเขียนทันที เราจะเขียนได้ดีในช่วงต้น ช่วงท้ายจะล้า การที่เราอ่านให้ทั่วก่อน ทำให้เราเห็นภาพรวม กำหนดทำที่ได้ก่อน ที่ยังไม่ได้ ไม่แน่ใจ ก็รอดัดสินใจต่อได้

๓ ในการซ่อมเขียน ควรเขียนอยู่ในเวลา ๑ ช.ม.- ๑.๕ ชั่วโมงครึ่ง ก่อน เขียนไม่จบไม่เป็นไร

เนื่องจากว่า การซ่อมเขียนเน้นคุณภาพ ให้เขียนให้ดีที่สุด ได้น้อยในครั้งแรก (อาจจะ ๓ บรรทัด) เป็นเรื่องธรรมดา พอครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๓ จะเขียนได้มากขึ้นเอง จนครั้งหลังๆ ๑ ช.ม. ก็สามารถเขียนได้ จนจบข้อสอบเอง

๔ เขียนเสร็จ (๑ ช.ม.) ให้ตรวจทันที และถือโอกาสดูเลยไปตรงที่ยังไม่ได้เขียนด้วย

๕ ในการเขียน ครั้งแรก ไม่ต้องทวน แต่ครั้งถัดไป ตรวจเสร็จให้ทวนฉบับเก่าทุกครั้ง

แล้วใส่เครื่องหมายรอบไว้ (IIII) จนฉบับนั้นครบ ๑๐ รอบแล้วค่อยหยุด

(ไม่ควรหักโหมทำทีเดียว แต่ทำทุกครั้งหลังตรวจ ในวันที่ว่างเขียน ก็เป็นใช้ได้)

เนื่องจากการทวนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ใน ๔ ขั้นตอนของการทำปัญหาบาลี
อันได้แก่ อ่าน เขียน ตรวจ และทวน

การอ่าน ให้อ่านตามถนัด วางตารางอ่าน จะกำหนดหน้า กำหนดวัน กำหนดรอบ ตามถนัด

การเขียน เขียนเท่าที่เขียนได้ ไม่เน้นว่าต้องอ่านมาก่อน เป็นการหัดแต่งไทยไปในตัว

ไม่ต้องเน้นว่าต้องเขียนจบ แต่จะไปชดเชยด้วยการตรวจ และทบทวน

การตรวจ ทำให้เราเห็นข้อด้อย และเห็นความใกล้เคียงในการตีความศัพท์ของเรา ค่อยๆดู ก็จะเห็นทุกอย่าง เป็นการทบทวนหลักทั้งหมดเป็นอัตโนมัติ

การทวน เนื่องจากการเขียนและตรวจมาทุกฉบับ ล้วนใช้เวลามาก และยังไม่ทันได้ใช้ ก็ลืมเสียแล้ว ตราบเท่าที่เรายังทำภารกิจคือการสอบยังไม่เสร็จ เป็นความจำเป็นที่เราต้องทบทวน แต่จะทวนทั้งหมดมันย้อมไม่ทัน เราจึงเลือกทวนฉบับที่เขียนก่อน ถ้าตรงในห้องสอบ ก็เป็นอุปการะมาก แม้ไม่ตรงก็ยังมีคามมั่นใจ เพราะจะไม่รู้สึกคลั่งคลุ้งที่ไม่มี หรือมีน้อย จนขาดความมั่นใจ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ส่วนที่ทรงพระนามว่า วิชชาจรณสมุปปันโน ก็เพราะทรงถึงพร้อมด้วยวิชาทั้งหลาย และจรณะด้วย ๑ ใน ๒ บทนั้น บทว่า วิชชา หมายถึงทั้งวิชา ๓ ทั้งวิชา ๘ ๑ วิชา ๓ พึงทราบตามนัยที่กล่าวในภยวารสูตร ๑ วิชา ๘ พึงทราบตามนัยที่กล่าวในอัมพพัฏฐสูตรเถติ ๑ ก็อัมพพัฏฐสูตรนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกำหนดเอาภิกขุ ๖ กับวิปัสสนาญาณ และมโนยิทธิ ตรัสเป็นวิชา ๘ ๑ ธรรม ๑๕ ประการ คือ สีสังวร อินทริยสุคตตทวารตา โฆชนมัตตัญญูตา ชาคริยานุโยค สัทธรรม ๗ รูปาวจรมาน ๔ นี้แล พึงทราบว่า ชื่อ จรณะ ๑ แท้จริง ธรรม ๑๕ ประการนั้นเอง ท่านเรียกว่า จรณะ เพราะเป็นทางดำเนินไปถึงที่ค่อมตะแห่งพระอริยสาวก ๑ ดังพระอานนท์เถระกล่าวว่า ๑ "ดูกรมทานาม อริยสาวก ในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคั่ง" ดังนี้เป็นอาทิ ๑ คำทั้งปวง บัณฑิตพึงทราบ ตามนัยที่กล่าวในมัชฌิมาปัณณาสกนั้นเทอญ ๑ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกอบด้วยวิชาเหล่านี้ และจรณะนี้ด้วย เพราะเหตุนี้จึงได้พระนามว่า วิชชาจรณสมุปปันโน ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ๑ ในความถึงพร้อม ๒ อย่างนั้น ความถึงพร้อมด้วยวิชา สร้างความเป็นพระสัพพัญญูแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าขึ้นแล้วตั้งอยู่ ความถึงพร้อมด้วยจรณะ สร้างความเป็นผู้ก่อปรด้วยพระมหารูณแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าขึ้นแล้วตั้งอยู่ ๑ พระองค์ทรงรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ด้วยความเป็นพระสัพพัญญูแล้ว ทรงเว้นสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์เสีย ทรงชักนำแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ด้วยความเป็นผู้ก่อปรด้วยพระมหารูณ แก่สัตว์ทั้งปวงเยี่ยงท่านผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ๑ เพราะเหตุนี้ สาวกทั้งหลายของพระองค์จึงเป็นผู้ปฏิบัติดี ไม่เป็นผู้ปฏิบัติชั่ว ดูพวกสาวกของเจ้าลัทธิทั้งหลายผู้ขาดวิชาและจรณะ ที่เป็นบุคคลจำพวกทำตนให้อ่อนเป็นอาทิ ฉะนั้น ๑

๑ วิชชาทิ ปน จรณน จ สมปนฺนตตา วิชชาจรณสมปนฺโน ๑ ตตถ วิชชาติ ติสฺโสปี
วิชชา อฏฺฐปิ วิชชา ๑ ติสฺโส วิชชา ภยฆราวสุตฺเต วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพา ๑ อฏฺฐ อมพฏฺฐสุตฺเต ๑
ตตร หิ วิปัสสนาญาณน มโนมยิทธิยา จ สห จ อภิญญา ปริคฺคเหตฺวา อฏฺฐ วิชชา วุตฺตา ๑
จรณนฺติ สีสํวโร อินฺทริเยสุ คฺคตฺตทวารตา โภชน มตฺตตณฺญา ชาคริยานุโยโค สตฺต สทฺธมา
จตฺตาริ รูปาวจรชฺฌานานํติ อิมเยว ปณฺณรส ฌมา เวทิตพฺพา ๑ อิมเยว หิ ปณฺณรส ฌมา
ยสฺมา เอเตหิ จรติ อริยสํวโก คจฺจติ อมตํ ทิสฺ ตสฺมา จรณนฺติ วุตฺตา ๑ ยถา ๑ อิธ
มหานาม อริยสํวโก สีสฺวา โหตฺติ ๑ สพฺพ มชฺฌิมปณฺณาสเก วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพ ๑ ภควา
อิมาทิ วิชชาทิ อิมินา จ จรณน สมฺนาคโต เตเน วุจฺจติ วิชชาจรณสมปนฺนํติ ๑ ตตถ
วิชชาสมฺปทา ภควโต สพฺพญฺญตํ ปุเรตฺวา ฐิตา จรณสมฺปทา มหาคารุณิกตํ ๑ โส สพฺพญฺญตาย
สพฺพสฺสตฺตานํ อตฺถณตฺถํ ญตฺวา มหาคารุณิกตาย อนตฺถํ ปริวชฺเชตฺวา อตฺถํ นิโยเชติ ยถา
วิชชาจรณสมปนฺโน ๑ เตนสฺส สํวกา สุปฺภิปนฺนา โหนฺติ โน ทุปฺภิปนฺนา วิชชาจรณวิปนฺนํ
สํวกา อตฺตุนตฺตปาทย วิย ๑

ส่วนที่ทรงพระนามว่า วิชาจรณสมปนโน ก็เพราะทรงถึงพร้อมด้วยวิชาทั้งหลาย และจรณะด้วย ฯ
ใน ๒ บทนั้น บทว่า วิชา หมายเอาทั้งวิชา ๓ ทั้งวิชา ๘ ฯ

วิชาที่ ปน จรณน จ สมปนฺนตฺตา วิชาจรณสมปนโน ฯ ตตฺถ วิชาติ
ติสฺโส วิชา อฏฺฐปิ วิชา ฯ

วิชา ๓ พึงทราบตามนัยที่กล่าว ในภยฆราวสูตร ฯ วิชา ๘ พึงทราบตามนัยที่กล่าวในอัมพภูตสูตรเถติ ฯ
ก็อัมพภูตสูตรนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกำหนดเอาอภิญญา ๖ กับวิปัสสนาญาณ และมโนมยิทธิ ตรัสเป็น
วิชา ๘ ฯ

ติสฺโส วิชา ภยฆราวสุตฺเต วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพา ฯ อฏฺฐ อมฺพภูตสุตฺเต ฯ ตตฺร
หิ วิปัสสนาญาณน มโนมยิทธิยา จ สห น อภิญญา ปรีคฺคเหตฺวา อฏฺฐ วิชา
วุตฺตา ฯ

ธรรม ๑๕ ประการ คือ สีสวรร อินฺทริเยสุคฺคตฺตทวารตา โภชเนมัตตญฺญตา ชาคริยานุโยค สัทธรรม ๗ รูปาวจร ฌาน ๔ นี้แล พึงทราบว่ **ชื่อ** จรณะ ๑ แท้จริง ธรรม ๑๕ ประการนี้นั่นเอง ท่านเรียกว่า จรณะ **เพราะ**เป็นทางดำเนินไปถึงทิคอมตะแห่งพระอริยสาวก ๑

จรณนฺติ สีสวรร อินฺทริเยสุ คฺคตฺตทวารตา โภชเน มตฺตญฺญตา ชาคริยานุโยโค สตฺต สหุทฺธมา จตฺตาริ รูปาวจรชฺฌานานนฺติ อิมเยว ปณฺณรส ฌมฺมา เวทิตพฺพา ๑ อิมเยว หิ ปณฺณรส ฌมฺมา **ยสฺมา** เอเตหิ จรติ อริยสาวโก คจฺฉติ อมตํ ทิสฺส **ตสฺมา** จรณนฺติ วุตฺตา ๑

ดังพระอานนท์เถระกล่าวว่า ๑ "ดูกรมทานาม อริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคั่ง" ดังนี้เป็นอาทิ ๑ คำทั้งปวง บัณฑิตพึงทราบ ตามนัยที่กล่าวในมัชฌิมปณฺนาสกะนั้นเทอญ ๑ พระผู้มีพระภาคเจ้า **ทรงประกอบ**ด้วยวิชาเหล่านี้ และจรณะนี้ด้วย เพราะเหตุนี้ **จึงได้พระนามว่า** วิชาจรณสมฺปนฺโน ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ๑

ยถา ๑ อิธ มหานาม อริยสาวโก สีสวา โหตีติ ๑ สพุํ มชฺฌิมปณฺณาสเก วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ๑ ภควา อิมานิ วิชฺชาหิ อิมินา จ จรเณน **สมนฺนาโค** เตन **วจฺจติ** วิชฺชาจรณสมฺปนฺโนติ ๑

ในความถึงพร้อม ๒ อย่างนั้น **ความถึงพร้อมด้วยวิชา** สร้างความเป็นพระสัพพัญญูแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้า
ขึ้นแล้วตั้งอยู่ **ความถึงพร้อมด้วยจรรยา** สร้าง**ความเป็นผู้ก่อปรด้วยพระมหากุศล**แห่งพระผู้มีพระภาคเจ้า
ขึ้นแล้วตั้งอยู่ ฯ

ตตถ **วิชาสมปทา** ภควโต สัพพญญุตํ ปุเรตวา จิตฺตา **จรรยาสมปทา** มหาคารุณิกตํ ฯ

พระองค์ทรงรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ด้วยความเป็นพระสัพพัญญูแล้ว **ทรงเว้น**สิ่งอันไม่
เป็นประโยชน์เสีย ทรงชักนำแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ด้วยความเป็นผู้ก่อปรด้วยพระมหากุศลแก่สัตว์ทั้งปวง
เยี่ยงท่านผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรรยา ฯ

โส สัพพญญุตาย สัพพสตุตัน อตฺถานตฺถํ ญตฺวา มหาคารุณิกตาย อนตฺถํ
ปริวชเชตฺวา อตฺถเ นิโยเชติ **ยถาตํ** วิชาจรรยาสมปทาโน ฯ

เพราะเหตุ^๒นั้น สาวกทั้งหลายของพระองค์จึงเป็นผู้ปฏิบัติดี ไม่เป็นผู้ปฏิบัติชั่ว **ดู**จพวกสาวกของเจ้าลัทธิทั้งหลาย
ผู้ขาดวิชาและจรรยา ที่เป็นบุคคลจำพวกทำตนให้ร้อนเป็นอาทิ **จะ**นั้น^๒ ๗

เตนสุส สาวกา **สุ**ปฏิป^๒น^๒นา โหน^๒ติ โน หุ^๒ปปฏิป^๒น^๒นา **วิ**ช^๒ชาจรณ^๒วิป^๒น^๒นา^๒ สาวกา
อด^๒ต^๒น^๒ต^๒ปา^๒ท^๒โย **วิ**ย ๗

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่า สุกโต เพราะเป็นผู้มีทางเสด็จไปอันงาม ๑ เพราะเสด็จไปแล้วเป็นอันดี ๑ เพราะเสด็จไปแล้วโดยชอบ ๑ เพราะตรัสโดยชอบ ๑ ๑ เพราะว่ามี แม้มคธนะ ก็ใช้ว่า 'คต' ได้ ๑ ก็แลทางไปนั้นของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นทางงาม เป็นทางสะอาดหาโทษมิได้ ๑ ถ้ามว่า ก็ทางไปนั้น คืออะไร ๑ ตอบว่า คือ อริยมรรค ๑ จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้นเสด็จไปไม่ข้องขัดสู่ทิศ อันเกษมได้ก็ด้วยทางไปอันนั้น เหตุนั้น จึงทรงพระนามว่า สุกโต เพราะความเป็นผู้มีทางเสด็จไปอันงาม ๑

อนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้านั้นเสด็จไปแล้วเป็นอันดี คือพระอมตนิพพาน เหตุนั้น จึงทรงพระนามว่า สุกโต เพราะความเป็นผู้เสด็จไปเป็นอันดีแล้ว ประการ ๑ ๑ อนึ่ง พระองค์เสด็จไปแล้วโดยชอบ คือไม่กลับมาสู่กิเลสทั้งหลายที่ทรงละได้แล้วด้วยมรรคนั้นๆ อีก ๑ สมคำที่กล่าวไว้ ว่า กิเลสเหล่าใด ทรงละแล้ว ด้วยโสดาปัตติมรรคพระองค์ไม่ทรงคืนมา ไม่ทรงหวนมา ไม่ทรงกลับมาสู่กิเลสเหล่านั้น เหตุนั้น พระองค์ จึงเป็น สุกโต ฯลฯ กิเลสเหล่าใดทรงละแล้วด้วยอหัตมรรคพระองค์ไม่ทรงคืนมา ไม่ทรงหวนมา ไม่ทรงกลับมาสู่กิเลสเหล่านั้น เหตุนั้น พระองค์จึงเป็น สุกโต ดังนี้ ๑

อีกอย่างหนึ่งเสด็จไปโดยชอบ คือ ทรงทำแต่ประโยชน์เกื้อกูลและความสุข แก่โลกทั้งปวง ด้วยพระสัมมาปฏิบัติ เพราะทรงบำเพ็ญพระสมมติสภารมี จำเดิมแต่แหบบาหมูลพระพุทธรูปที่บังกร ตราบเท่าถึงกาลที่พระโพธิญาณแจ่มใส และทรงดำเนินไปไม่เข้าใกล้อันตราย คือ สัสสตะ และอุจเฉทะ กามสุขะ อตตกิลมละ เหตุนั้น จึงทรงพระนามว่า สุกโต เพราะความที่เสด็จไปโดยชอบ ประการ ๑ ๑ อนึ่ง พระองค์ย่อมตรัสโดยชอบ คือทรงกล่าววาจาแต่ที่ควร ในฐานะอันควร เหตุนั้น จึงทรงพระนามว่า สุกโต เพราะความที่ตรัสโดยชอบ ประการ ๑ ๑

นี่ เป็นสูตรสาธก ในความข้อนี้ คือ ตถาคตรู้ว่าจาดิ ว่าเป็นวาจาไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และวานั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจ ของคนอื่น ๆ ด้วย ตถาคตย่อมไม่กล่าววานั้น แม้วาจาใดตถาคตรู้ ว่าเป็นวาจาจริง แต่ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และวานั้น ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ๆ ด้วย แม้วานั้นตถาคตก็ไม่กล่าว ส่วนวาจาใด ตถาคตรู้ ว่าเป็นวาจาจริง แต่ ประกอบด้วยประโยชน์ ถึงวานั้น ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ๆ ในข้อนี้ ตถาคตย่อมเป็นผู้รู้จักกาลที่จะใช้วานั้น ตถาคตรู้วาทิ ว่าเป็นวาจาไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ถึงวานั้น เป็นที่รัก ที่ชอบใจ ของคนอื่น ๆ ตถาคตก็ไม่กล่าววานั้น แม้วาจาใด ตถาคตรู้ ว่าเป็นวาจาจริง แต่ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ถึงวานั้น เป็นที่รัก ที่ชอบใจของคนอื่น ๆ แม้วานั้นตถาคตก็ไม่กล่าว ส่วนวาจาใด ตถาคตรู้ ว่าเป็นวาจาจริง แต่ ประกอบด้วยประโยชน์ และวานั้น เป็นที่รัก ที่ชอบใจของคนอื่น ๆ ด้วย ในข้อนี้ ตถาคตย่อมเป็นผู้รู้จักกาลที่จะใช้วานั้น พระผู้มี-

พระภาคเจ้าฉันั้น บัณฑิตพึงทราบว่าทรงพระนามว่า สุกโต เพราะความที่ตรัสชอบ ดังกล่าวมาจะนี้
ประการ ๑ ฯ

ส่วนที่ทรงพระนามว่า โลกวิทู ก็เพราะทรงรู้โลก แม้โดยประการทั้งปวง ฯ แท้จริงพระผู้มี-
พระภาคเจ้าฉันั้นได้ทรงรู้ คือเข้าพระหฤทัย ประโยชน์ ซึ่งโลก โดยประการทั้งปวง คือ โดยสภาวะ โดยสมุทัย
โดยนิโรธ โดยนิโรธบาย (วิธีเข้าถึงนิโรธ) ฯ ดังที่ตรัส ว่า ฯ "ดูกรอาวุโส ในที่สุดโลกใดแล สัตว์ไม่เกิด
ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุปบัติ เราไม่กล่าวที่สุดโลกนั้น ว่าเป็นที่พึงรู้ พึงเห็น พึงไปถึง ด้วยการไป
แต่เราก็ไม่กล่าว ว่ายังไม่ถึงที่สุดโลกแล้วจะทำที่สุดทุกขี้ได้ แต่เออ เราบัญญัติโลก และโลกสมุทัย
โลกนิโรธ โลกนิโรธคามินีปฏิปทา ในกเลวระ อันยาวประมาณหนึ่งว่า มีสัญญา มีใจ นี้ออก"

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่า สุกโต **เพราะเป็นผู้มีทางเสด็จไปอันงาม** ๑ เพราะเสด็จไปแล้วเป็นอันดี ๑ เพราะเสด็จไปแล้วโดยชอบ ๑ **เพราะตรัส**โดยชอบ ๑ ฯ

โสภณคมนตฺตา สุนฺหโร ฐานํ คตตฺตา สมนฺมา คตตฺตา สมนฺมา จ คตฺตา
สุคโต ฯ

เพราะว่า แม้มันจะ ก็ใช้ว่า 'คต' ได้ ฯ ก็เลทางไปนั้นของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นทางงาม **เป็นทางสะอาด-
หาโทษมิได้** ฯ ถ้ามว่า ก็ทางไปนั้น คืออะไร ฯ ตอบว่า คือ อริยมรรค ฯ จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น
เสด็จไปไม่ข้องขัดสู่ทิศอันเกษมได้ด้วยทางไปอันนั้น เหตุนี้ จึงทรงพระนามว่า สุกโต เพราะความเป็น
ผู้มีทางเสด็จไปอันงาม ฯ

คมนมฺปิ ทิ คตฺนฺติ วุจฺจติ ฯ ตยฺจ ภควโต โสภนํ **ปริสุทฺธมนวชฺช** ฯ ก็ ปนฺ ตนฺติ ฯ
อริยมคฺโค ฯ เตนฺ เหส คมเนน เขมํ ทิสํ **อสฺสชฺชมาโน** คโตติ โสภณคมนตฺตา สุกโต ฯ

อนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้านั้นเสด็จไปแล้วเป็นอันดี คือพระอมตนิพพาน เหตุนั้น จึงทรงพระนามว่า สุกโต เพราะความเป็นผู้เสด็จไปเป็นอันดีแล้ว ประการ ๑ ฯ อนึ่ง พระองค์เสด็จไปแล้วโดยชอบ คือไม่กลับมาสู่กิเลสทั้งหลายที่ทรงละได้แล้วด้วยมรรคนั้นๆ อีก ฯ

สุนทรฺ เจส ฐาณํ คโต อมตํ นิพพานํติ สุนทรฺ ฐาณํ คตตตปิ สุกโต ฯ สมนฺมา จ คโต เตน เตน มคฺเคน ปหีนํ กิเลสํ ปุณ อปฺจจากฺจฺจนฺโต ฯ

สมคำที่กล่าวไว้ ว่า กิเลสเหล่าใด ทรงละแล้วด้วยโสดาปัตติมรรคพระองค์ไม่ทรงคืนมา ไม่ทรงพวนมา ไม่ทรงกลับมาสู่กิเลสเหล่านั้น เหตุนั้น พระองค์จึงเป็น สุกโต ฯลฯ กิเลสเหล่าใดทรงละแล้ว ด้วยอหัตตมรรคพระองค์ไม่ทรงคืนมา ไม่ทรงพวนมา ไม่ทรงกลับมาสู่กิเลสเหล่านั้น เหตุนั้น พระองค์จึงเป็น สุกโต ดังนี้ ฯ

วุตฺตมฺเหตํ โสตาปตฺติมคฺเคน เย กิเลสา ปหีนา เต กิเลสํ น ปุเนติ น ปจฺเจติ น ปจฺจากฺจฺจตีติ สุกโต ฯเปฯ อรหตฺตมคฺเคน เย กิเลสา ปหีนา เต กิเลสํ น ปุเนติ น ปจฺเจติ น ปจฺจากฺจฺจตีติ สุกโตติ ฯ

อีกอย่างหนึ่งเสด็จไปโดยชอบ คือ **ทรงทำแต่ประโยชน์เกื้อกูลและความสุข** แก่โลกทั้งปวง ด้วยพระสัมมา-
ปฏิบัติ **เพราะทรงบำเพ็ญพระสมมติสภารมี** จำเดิมแต่เทพบาทมูลพระพุทที่บังกร ตราบเท่าถึงกาลที่-
พระโพธิญาณแจ่มใส และทรงดำเนินไปไม่เข้าใกล้อันตราย คือ สัสสตะ และอุจเฉทะ กามสุขะ อตตกิลมณะ
เหตุนี้^๕ จึงทรงพระนามว่า สุคติ เพราะความที่เสด็จไปโดยชอบ ประการ ๑ ฯ

สมมา วา คโต ที่ปงฺกรปาทมูลโต ปญฺติ ยาว โพรหมณฺหา ตาว **สมมติสภารมีปริตาย**
สมมาปฏิปัตติยา สพฺพโลกสุส หิตสุขเมว **กโรนฺโต** สสุสฺสํ อุจฺเฉทํ กามสุขํ
อตตกิลมณฺติ อิมํ จ อนฺเต **อนุปคจฺจนฺโต คโตติ** สมมา คตตตฺตาปี สุคติ ฯ

อนึ่ง พระองค์**ย่อมตรัส**โดยชอบ คือทรงกล่าววาจาแต่ที่ควร ในฐานะอันควร เหตุนี้^๕ จึงทรงพระนามว่า
สุคติ เพราะความที่ตรัสโดยชอบประการ ๑ ฯ

สมมา เจส **คหติ** ยุตฺตภูจฺฉาเน ยุตฺตเมว วาจํ ภาสตีติ สมมา คตตตฺตาปี สุคติ ฯ

เปิด **อิตี** ที่ เวैयाกรณายาติ

นี่ **เป็นสูตรสาธก** ในความข้อนั้น **คือ** ตถาคตรู้ว่า **ใจ** เป็นวาจาไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบ-
ด้วยประโยชน์ และวาจา**นั้น**ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจ ของคนอื่น ๆ ด้วย ตถาคตย่อมไม่กล่าววาจา**นั้น**

ตตริท **สาธกสูตร** **ยัม** ตถาคโต วาจํ ชานาติ อภูตํ อตจฺจนํ อนตฺตสณฺหิตํ **สา** จ ปเรสํ
อปฺปียา อมฺหาปา น ตถาคโต ตํ วาจํ ภาสติ

แม้ว่า **ใจ** ตถาคตรู้ เป็นวาจาจริง แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาจา**นั้น** ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่-
ชอบใจของคนอื่น ๆ ด้วย แม้วาจา**นั้น** ตถาคตก็ไม่กล่าว

ยมุปี ตถาคโต วาจํ ชานาติ ภูตํ ตจฺจนํ อนตฺตสณฺหิตํ **สา** จ ปเรสํ อปฺปียา อมฺหาปา
ตมฺปิ ตถาคโต วาจํ น ภาสติ

ส่วนวาจา^ไใด ตถาคตรู้ ว่าเป็นวาจาจริง แต่ ประกอบด้วยประโยชน์ ถึงวาจา^{นั้น} ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่-
ชอบใจของคนอื่นๆ ในข้อนั้น ตถาคตย่อมเป็นผู้รู้จักกาลที่จะใช้วาจา^{นั้น}

ย^ญจ โข ตถาคโตะ วา^จ ชานา^{ติ} ภู^ต ต^จจ^น อ^ตถส^ถญ^{หิ}ต^ต ^สสา จ ป^รเส^ส อ^ปปิ^{ยา} อ^มหา^{ปา}
ต^ตร กาล^ณญ^ญ ตถาคโตะ โห^{ติ} ^ตต^สสา วา^{จา}ย เว^ยยา^กร^ณยา^ย

ตถาคตรู้วาจา^ไใด ว่าเป็นวาจาไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ถึงวาจา^{นั้น} เป็นที่รัก ที่ชอบใจ
ของคนอื่นๆ ตถาคตก็ไม่กล่าววาจา^{นั้น}

ย[ิ] ตถาคโตะ วา^จ ชานา^{ติ} อ^วภู^ต อ^ตจ^จน^น อ^นต^ถส^ถญ^{หิ}ต^ต ^สสา จ ป^รเส^ส ปิ^{ยา} ม^นหา^{ปา} น
ตถาคโตะ ^ตต^ส วา^จ ภา^สติ

แม้ว่าจา^ไ ตถาคตรู้ ว่าเป็นวาจจริง แต่ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ถึงวจา^{นั้น} เป็นที่รัก ที่ชอบใจ
ของคนอื่นๆ แม้วจานั้นตถาคตก็ไม่กล่าว

ยม^{ปิ} ตถาคโต วาจ ฆานาติ ภูตํ ตจฺจนํ อนตฺตสณฺหิตํ **สา** จ ปเรสํ ปิยา มนาปา ตมปิ
ตถาคโต วาจํ น ภาสติ

ส่วนวจา^ไ ตถาคตรู้ ว่าเป็นวาจจริง แต่ ประกอบด้วยประโยชน์ และวจา^{นั้น} เป็นที่รัก ที่ชอบใจ
ของคนอื่นๆ ด้วย ในข้อนั้น ตถาคตยอมเป็นผู้รู้จักกาลที่จะใช้วจานั้น พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น บัณฑิตพึง
ทราบวาทรงพระนามว่า สุคโต เพราะความที่ตรัสชอบ **ดังกล่าวมาจะ**นี้ประการ ๑ ฯ

ยม^จ โข ตถาคโต วาจ ฆานาติ ภูตํ ตจฺจนํ อตฺตสณฺหิตํ **สา** จ ปเรสํ ปิยา มนาปา
ตตร กาลญฺญ ตถาคโต โหติ ตสฺสา วาจาย เวยฺยากรณายา^{ติ} **เอว** สมฺมา คทตฺตปิ
สุคโตติ เวทิตพฺโพ ฯ

ส่วนที่ทรงพระนามว่า โลกวิทู ก็เพราะทรงรู้โลก แม้โดยประการทั้งปวง ฯ แท้จริงพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นได้ทรงรู้ คือเข้าพระหฤทัย ประรูปร่าง ซึ่งโลก โดยประการทั้งปวง คือ โดยสภาวะ โดยสมุทัย โดยนิโรธ โดยนิโรธบาย (วิธีเข้าถึงนิโรธ) ฯ ดังที่ตรัส ว่า ฯ

สพฺพธาปี วิทิตโลกตฺตา ปน โลกวิทู ฯ โส หิ ภควา สภาวโต สมฺมยโต นิโรธโต นิโรธูปายโตติ สพฺพธา โลกํ อเวทิ อญฺเฐวาลิ ปฏิวิชฺฌิ ฯ ยถาห ฯ

"ดูกรอาวุโส ในที่สุดโลกใดแล สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุปบัติ เราไม่กล่าวที่สุดโลกนั้น ว่าเป็นที่จะพึงรู้ พึงเห็น พึงไปถึง ด้วยการไป

ยตฺถ โข อาวุโส น ชายติ น ชียฺยุติ น มียฺยุติ น จวติ น อุปฺปชฺชติ นาทํ ตํ คมเนน โลกสฺสสนฺตํ ญาเตยฺยํ ทิฏฺฐเจยฺยํ ปตฺเตยฺยนฺติ วทามิ

แต่เราก็ไม่กล่าว ว่ายังไม่ถึงที่สุดโลกแล้วจะทำที่สุดทุกซี้ได้ แต่เออ เราบัญญัติโลก และโลกสมุทัย
โลกนิโรธ โลกนิโรธคามินีปฏิปทา ในกเลวระ อันยาวประมาณหนึ่งวา มีสัญญา มีใจ นี้ออก"

น จาห์ อาวุโส อปปตวาว โลกสสนตํ ทุกขสส อนตกิริยํ วทามิ อภิจาห์ อาวุโส
อิมสฺมีเยว พุยามมตฺเต กเลวเร สสณฺณมฺหิ สมนเก โลกญจ ปญฺญเปมิ โลกสมุทยญจ
โลกนิโรธญจ โลกนิโรธคามินิญจ ปฏิปทํ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ส่วนที่ทรงพระนามว่า พุทฺโธ ก็เพราะความที่ทุกสิ่งทุกอย่างที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ควรรู้มีอยู่ ทรงรู้
สิ่งที่ควรรู้ทั้งหมด ด้วยอำนาจวิมกขันติกญาณ ฯ อีกนัยหนึ่ง เพราะเหตุที่ตรัสรู้สัจจะ ๔ ด้วยพระองค์
เองบ้าง ทรงยังสัตว์อื่น ๆ ให้รู้บ้าง เพราะเหตุนั้น จึงทรงพระนามว่า พุทฺโธ ด้วยเหตุดังกล่าวมาจะเป็นอาทิ
ก็ได้ ฯ ก็แลเพื่อให้รู้ความข้อนี้ชัด นัยแห่งบาลีนิเทศก็ดี นัยแห่งบาลีปฏิสมภิทาภิธานีทั้งหมดยก อันเป็นไป
โดยนัยว่า พระผู้พระภาคเจ้าทรงพระนามว่า พุทฺโธ เพราะตรัสรู้สัจจะทั้งหลาย ทรงพระนามว่า พุทฺโธ
เพราะทรงยังหมู่สัตว์ให้รู้ ดังนี้ เป็นต้น บัณฑิตพึงให้พิสดาร เทอญ ฯ

ส่วนคำว่า ภควา นี้ เป็นคำเรียกพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ผู้วิเศษโดยพระคุณผู้อุดมกว่าและ
ผู้เป็นครูด้วยความเคารพ ฯ เพราะเหตุนี้ ท่านโบราณจารย์ทั้งหลายจึงกล่าวไว้ว่า

"คำว่า ภควา เป็นคำประเสริฐ คำว่า ภควา

เป็นคำสูงสุด พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ทรงเป็นครู

ทรงประกอบด้วยคุณธรรมของครู เพราะเหตุนี้

ปราชญ์จึงถวายพระนามว่า ภควา" ฯ

อีกอย่างหนึ่ง ชื่อมี ๔ อย่าง คือ อาวัตถิกนาม ลิงคิกนาม เนมิตติกนาม อธิจสมุบันนาม ฯ
มีคำอธิบายว่า "ชื่อที่ตั้งตามที่ปรารถนา โดยโวหารของชาวโลก ชื่อว่าตั้งขึ้นลอยๆ" ฯ ในชื่อ ๔ อย่างนั้น
ชื่อเช่นว่า วจฺโห ทมโม พลิปฺพโท ดังนี้ เป็นต้น ชื่อว่า อาวัตถิกนาม ฯ ชื่อเช่นว่า ทณฺฑี จตฺตึ ลีฬิ กรี ดังนี้
เป็นต้น ชื่อว่า ลิงคิกนาม ฯ ชื่อเช่นว่า เทวชิโร จฬฺวณฺโณ ดังนี้ เป็นต้น ชื่อว่า เนมิตติกนาม ฯ ชื่อตั้งส่งไป
ไม่คำนึงถึงความของคำเช่นว่า สิริวฑฺฒโก ธนฺวฑฺฒโก ดังนี้ เป็นต้น ชื่อ อธิจสมุบันนาม ฯ ส่วนพระนาม
ว่า ภควา นี้ เป็นเนมิตติกนาม พระนางเจ้ามหายามีได้ทรงขนานให้ พระเจ้าสุทโธทนะมหาราชก็มีได้
ทรงขนานให้ พระญาติ ๘๔,๐๐๐ ก็มีได้ขนานถวาย เทวดาผู้วิเศษทั้งหลายมีท้าวสักกะและท้าวสันตฺสูติ-
เป็นอาทิมิได้ขนานถวาย ฯ จริงอยู่ ข้อนี้แม้พระธรรมเสนาบดี ก็ได้กล่าวไว้ว่า "พระนามว่า ภควา นั้น
พระมารดาได้ทรงขนานให้ ฯลฯ พระนามนั้นเป็นวิมกขันติกนาม พร้อมกับความได้พระสัพพัญญุต-
ญาณ ณ โคนโพธิพฤกษ์แห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลาย พระนามนั้นเป็นลัทธิกัปญญติ พระนามนี้คือ
อะไร พระนามนี้คือ ภควา" ดังนี้ ฯ ก็แลพระนามนั้นมีคุณอันใดเป็นนิमित เพื่อจะประกาศคุณเหล่านั้น
พระสังคีติการจารย์ จึงกล่าว คาถาไว้ว่า ฯ

๑ ยํ ปน กิณฺณิ อตฺถิ เญยฺยํ นาม สพฺพสฺสว พุทฺธตฺตา วิโมกฺขนฺติกญฺยานวเสน พุทฺโธ ๑
ยสฺมา วา จตฺตาริ สจฺจานิ อตฺตนาปิ พุชฺฌิ อญฺญปิ สตฺเต โพเธสิ ตสฺมา เอวมาทึหิปี การณฺเห
พุทฺโธ ๑ อิมสฺส จ ปนตฺถสฺส วิญญาปนตฺถํ พุชฺฌิตา สจฺจานิตี พุทฺโธ โพเธตา ปชายาติ พุทฺโธติ
เอวํ ปวตฺโต สพุโฬปี นิทฺเทสนโย วา ปฏิสมฺภิทานโย วา วิตฺถาเรตพุโฬ ๑

ภควาติ อิทํ ปนสฺส คุณวิสิสฺฐสฺสตฺตตฺตมครุการวาวิจนํ ๑ เตนาหุ โปราธนา

ภควาติ วจนํ เสฏฺฐํ	ภควาติ วจนมฺุตตมํ
การวยุตฺโต โส	ภควา เตน วุจฺจตีติ ๑

จตฺพุพฺพิชํ วา นามํ อวตฺถิกํ ลิงฺคิกํ เนมิตฺติกํ อธิจฺจสมฺบุปฺพนนฺติ ๑ อธิจฺจสมฺบุปฺพนํ นาม
โลเกียโวหาเรน ยาทีจฺจนฺติ วุตฺตํ โหติ ๑ ตตฺถ วจฺโห ทมฺโม พลิตฺทโหติ เอวมาทิ อวตฺถิกํ ๑
ทณฺที จตฺตี ลีขี กรีติ เอวมาทิ ลิงฺคิกํ ๑ เทวฺชิโซ จฟฺภินฺนุติ เอวมาทิ เนมิตฺติกํ ๑ สิริวฑฺฒโก
ธนวฑฺฒโกติ เอวมาทิ วจนตฺถํ อนเปกฺขิตฺวา ปวตฺตํ อธิจฺจสมฺบุปฺพนํ ๑ อิทํ ปน ภควาติ นามํ
เนมิตฺติกํ น มหามายาย น สุทฺโธทนมหาราเชน น อสตียา ญาตีสทฺสเสหิ กตํ น สกฺกสนฺตฺสิดาทีหิ
เทวตาวิสเสหิ ๑ วุตฺตมฺปิเจตํ ธรรมเสนาปตินา ภควาติ เนตํ นามํ มาตรา กตํ ๑เป๑
วิโมกฺขนฺติกเมตํ พุทฺธานํ ภควนฺตานํ โพธิยา มุเล สห สพฺพญฺญตฺตญฺยานสฺส ปฏิลภา
สจฺฉิกาปญฺญตฺติ ยทิตํ ภควาติ ๑ ยํคุณเนมิตฺติกํ เจตํ นามํ เตสํ คุณานํ ปกาสนตฺถํ อิมํ คารํ
วทนฺติ ๑

ส่วนที่ทรงพระนามว่า พุทฺโธ ก็เพราะความที่ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชื่อว่า เป็นสิ่งที่ควรรู้อยู่ ทรงรู้อยู่ที่
ควรรู้อยู่ทั้งหมด ด้วยอำนาจวิโมกข์อันตักขณานะ ๕

ยํ ปณ กิณฺณิ อตฺถิ เณฺยุยํ นาม สพฺพสฺสเสว พุทฺธตฺตา วิโมกฺขนฺตักขณานวเสน
พุทฺโธ ๕

อีกนัยหนึ่ง เพราะเหตุที่ตรัสรู้สัจจะ ๔ ด้วยพระองค์เองบ้าง ทรงยังสัตว์อื่นๆให้รู้บ้าง เพราะเหตุนี้
จึงทรงพระนามว่า พุทฺโธ ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้เป็นอาทิ ก็ได้ ๕

ยสฺมา วา จตฺตาริ สจฺจานิ อตฺตนาปิ พุทฺธิ อญฺเญปิ สตฺเต โพเธสิ ตสฺมา เอวมาทีหิปี
การณฺเห พุทฺโธ ๕

ก็แลเพื่อความข้อนี้นี้ นัยแห่งบาลีนิเทศก็ดี นัยแห่งบาลีปฏิสมภิทาที่ดีทั้งหมด **อันเป็นไป**โดยนัยว่า พระผู้พระภาคเจ้าทรงพระนามว่า พุทฺโธ **เพราะตรัสรู้**จะทั้งหลาย ทรงพระนามว่า พุทฺโธ **เพราะ**ทรงยังหมู่สัตว์ให้รู้ ดั่งนี้เป็นต้น บัณฑิตพึงให้พิจารณ เทอญ ฯ

อิมสฺส จ ปนตฺถสฺส วิญญฺาปนตฺถํ พุชฺฌิตา สจฺจานีติ พุทฺโธ โพเธตา ปชายาติ พุทฺโธติ เอวํ ปวตฺโต สพุทฺธิ นินฺทฺเสนโย วา ปฏิสมฺภิทานโย วา วิตุฏฺเฐตพุทฺโธ ฯ

ส่วนคำว่า ภควา นี้ เป็นคำเรียกพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ผู้วิเศษโดยพระคุณผู้อุดมกว่าและผู้เป็นครูด้วยความเคารพ ฯ เพราะเหตุนั้น ท่านโบราณจารย์ทั้งหลายจึงกล่าวไว้ว่า

"คำว่า ภควา เป็นคำประเสริฐ คำว่า ภควา เป็นคำสูงสุด พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ทรงเป็นครู ทรงประกอบด้วยคุณธรรมของครู เพราะเหตุนี้ ประชาษฎิจึงถวายพระนามว่า ภควา" ฯ

ภควาติ อิหํ ปนสฺส คุณวิสิฏฺฐสฺส ตตฺตตฺตมครุคฺคา วาจิ วณฺํ ฯ เตนานํ ปฺราณนา

ภควาติ วณฺํ เสฏฺฐํ ภควาติ วณฺมตฺตมํ
คารวยฺตุโต โส ภควา เตน วุจฺจตีติ ฯ

อีกอย่างหนึ่ง **ชื่อ**มี ๔ อย่าง คือ อาวัตถิกนาม ลิงคิกนาม เนมิตติกนาม อธิจจสมุปนฺนาม ฯ
มีคำอธิบายว่า "**ชื่อที่ตั้งตามที่ปรารถนา** โดยโหราของชาวโลก ชื่อว่า**ตั้งขึ้นลอยๆ**" ฯ

จตุพพิริ วา **นาม** อาวตถิกํ ลิงคิกํ เนมิตติกํ อธิจจสมุปนฺนุนติ ฯ
อธิจจสมุปนฺน นาม โลกียโหราเนน **ยาทิจจนฺติ** วุตฺตํ โหติ ฯ

ในชื่อ ๔ อย่างนั้น **ชื่อ**เช่นว่า วจุโณ ทมฺโม พลิตฺทโหติ ดังนี้**เป็นต้น** ชื่อว่า อาวตถิกนาม ฯ **ชื่อ**เช่นว่า ทณฺฑี ฌตฺตี ลีขี กรี ดังนี้ **เป็นต้น** ชื่อว่า ลิงคิกนาม ฯ **ชื่อ**เช่นว่า เตวิชฺช ฌฬฺภินฺโณ ดังนี้**เป็นต้น** ชื่อว่า เนมิตติกนาม ฯ **ชื่อ**ตั้งส่งไป**ไม่คำนึง**ถึงความของคำ**เช่นว่า** ลีรวทฺตโก ฌนทฺตโก ดังนี้**เป็นต้น** ชื่อ อธิจจสมุปนฺนาม ฯ

ตตฺถ วจุโณ ทมฺโม พลิตฺทโหติ **เอวมาทิ** อาวตถิกํ ฯ ทณฺฑี ฌตฺตี ลีขี กรีติ **เอวมาทิ** ลิงคิกํ ฯ เตวิชฺช ฌฬฺภินฺโณติ **เอวมาทิ** เนมิตติกํ ฯ ลีรวทฺตโก ฌนทฺตโกติ **เอวมาทิ** วจนตฺถํ **อนเปกฺขิตฺวา** ปวตฺตํ อธิจจสมุปนฺนํ ฯ

ส่วนพระนามว่า ภควา นี้ เป็นเนมิตติกนาม พระนางเจ้ามหายามีได้ทรงขนานให้ พระเจ้าสุทโธทนะ-
มหาราชก็มีได้ทรงขนานให้ พระญาติ ๘๔,๐๐๐ ก็มีได้ขนานถวาย เทวดาผู้เฒ่าทั้งหลายมีท้าวสักกะและ
ท้าวสันตสูติเป็นอาทิก็มีได้ขนานถวาย ฯ

อิทํ ปน ภควาติ นามํ เนมิตฺติกํ น มหามายาย น สุทฺโธทนะมหาราชเณ น อสฺตียา
ญาติสทฺสเสหิ กตํ น สกฺกสฺสนฺตสูติทาทีหิ เทวตาวิเสเสหิ ฯ

จริงอยู่ ข้อนั้นแม้พระธรรมเสนาบดี ก็ได้กล่าวไว้ว่า "พระนามว่า ภควา นั้น พระมารดามีได้ทรงขนานให้
ฯลฯ พระนามนั้นเป็นวิโมกษนตีกนาม พร้อมกับความได้พระสัพพัญญุตญาณ ณ โคนโพธิพฤกษ์
แห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลาย พระนามนั้นเป็นสัจฉิกาปัญญาติ พระนามนี้คืออะไร พระนามนี้คือ
ภควา" ดังนี้ ฯ

วุตฺตมปิเจตํ ธรรมเสนาปตินา ภควาติ เนตํ นามํ มาตรา กตํ ฯเปฯ วิโมกฺขนตฺติกเมตํ
พุทฺธานํ ภควนฺตานํ โพธิยา มูเล สห สพฺพญฺญุตญาณสฺส ปฏฺฐิลาภา สจฺฉิกาปญฺญุตติ
ยทีทํ ภควาติ ฯ

ก็แลพระนามนั้น**มีคุณอันใด**เป็นนิमित เพื่อจะประกาศคุณ**เหล่านั้น** พระสังคีติกาจารย์ จึงกล่าว คาถา
นี้ไว้ ๕

ยัคณเนมิตฺติ เจตํ นามํ **เตสํ** คุณานํ ปกาสนตุถํ อิมํ คาถํ วหนฺติ ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ก็แลความถึงพร้อมแห่งพระรูปกายของพระองค์ ผู้ทรงไว้ซึ่งพระบุญลักษณะนับด้วย ๑๐๐ เป็นอันท่านแสดงแล้วด้วยเวลาที่ทรงเป็นผู้มีพระภาคย์ ความถึงพร้อมแห่งพระธรรมกาย เป็นอันแสดง ด้วยเวลาที่ทรงเป็นผู้หักโทษะ ความเป็นผู้ที่ชาวโลกและคนไกลเคียงทั้งหลายรู้จักมาก ก็ดี ความเป็นผู้ที่ คฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลายฟังไปมาหาสู่ ก็ดี ความเป็นผู้สามารถในอันช่วยจัดทุกข์กายทุกข์ใจให้ แก่เขาทั้งหลายผู้ไปหาที่ดี ความเป็นผู้ทำอุปการะเขาด้วยอำมิสทานและธรรมทานก็ดี ความเป็นผู้สามารถ ในอันยังเขาให้ประกอบพร้อมไปด้วยโลกียสุขและโลกุตตรสุขก็ดี ก็เป็นอันท่านแสดงแล้ว ด้วยพระ- คุณสมบัติ ๒ อย่างนั้น ฯ อนึ่ง เพราะเหตุที่ คัพพัทลยะ ในโลก ย่อมเป็นไปในธรรม ๖ อย่างคือ ความเป็น- ใหญ่ ธรรม ยศ สิริ ความได้อย่างปรารถนาและความพยายาม ก็ความเป็นใหญ่ ในพระจิตของพระองค์ เองอย่างยอดเยี่ยมมีอยู่ หรือความเป็นใหญ่ที่โลกสมมติกัน มีทำร่างกายให้เล็กและทำร่างกายให้เบา เป็นต้น อันบริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวงของพระองค์ก็มีอยู่ โดยนัยเดียวกันนั้น พระธรรมอันเป็นโลกุตตระ ของพระองค์ก็มีอยู่ พระยศของพระองค์ปรากฏทั่วโลก ๓ เป็นพระยศที่ทรงได้โดยพระคุณตามที่เป็นจริง เป็นพระยศที่บริสุทธิ์ยิ่งนักก็มีอยู่ พระสิริแห่งพระอังกายพหุใหญ่ย่อมทั้งปวงบริบูรณ์ด้วยอาการทุกสิ่ง ทุกอย่าง สามารถให้เกิดขวัญตาและขวัญใจแก่ชนผู้ชวนชวนในการเฝ้าชมพระรูปกาย ก็มีอยู่ พระกามะ อันหมายถึงความสำเร็จแห่งประโยชน์ที่ทรงพระประสงค์ ก็มีอยู่ เพราะประโยชน์ใดๆที่พระองค์มี พระประสงค์แล้วทรงปรารถนาแล้ว จะเป็นประโยชน์ตนก็ตาม ประโยชน์ผู้อื่นก็ตาม ประโยชน์นั้นๆ ก็สำเร็จสมพระประสงค์ทั้งนั้น และพระปัตตยะ กล่าวคือสัมมาวายามะ อันเป็นเหตุเกิดขึ้นแห่งความเป็น- ครุของโลกทั้งปวง ก็มีอยู่ เพราะเหตุนั้น บัณฑิตจึงถวายพระนามว่า ภควา โดยอรรถนี้ว่า ภคา อสฺส สนฺติ (ทรงมีภคธรรม) เพราะความที่ทรงประกอบด้วยภคธรรมทั้งหลายนี้ ประการ ๑ ฯ อนึ่ง เพราะเหตุที่พระ- ผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็น วิภุตฺตวา มีคำอธิบายว่า ทรงจำแนก ทรงเปิดเผย ทรงแสดง ซึ่งธรรมทั้งปวง โดยประเภททั้งหลาย มีประเภทกุศลเป็นต้น หรือว่าซึ่งธรรมมีกุศลธรรมเป็นอาทิ โดยประเภท ชนฺธ ายตนะ ธาตุ สัจจะ อินทรีย์ และปฏิจลสมุบาทเป็นต้น หรือว่า ซึ่งอริยสัจคือทุกข์ โดยอรรถ คือ ปิฬนะ สังขตะ สันตปาปะ วิปริณาม ซึ่งอริยสัจคือสมุทัย โดยอรรถ คือ อายุหนะ นิทานะ สังโยคะ ปลิโพระ ซึ่งอริยสัจคือนิโรธ โดยอรรถ คือ นิสสรณะ วิเวก อสังขตะ อมตะ ซึ่งอริยสัจคือมรรค โดยอรรถ คือ นิยานิกะ เหตุ ทัสสนะ อธิปไตย เพราะเหตุนั้น เมื่อน่าจะเรียกว่า พระวิภุตฺตวา เรียกเสียว่า พระภควา ฯ อนึ่ง เพราะเหตุที่พระผู้มีพระภาคเจ้านั้นทรงคบ คือทรงเสพ ทรงทำให้มาก ซึ่งธรรมอันเป็นทิพวิหาร พรหมวิหาร และอริยวิหาร ซึ่งกายวิเวก จิตวิเวก และอุปวิเวก ซึ่งสุญญตวิโมกข์อัปปณิหิตวิโมกข์

และอนิมิตวิโมกข์ และซึ่งอุตตริมนุสสรรมทั้งที่เป็นโลกียะและโลกุตตระอื่นๆ เพราะเหตุนั้น เมื่อน่าจะเรียกว่า พระภคตวา เรียกเสียว่า พระภควา ฯ อนึ่งเล่า เพราะความไป กล่าวคือค้นหาในภพ ๓ พระองค์ทรง คายเสียแล้ว เพราะเหตุนี้ เมื่อควรเรียกว่า ภเวสุ วนุตคโมเน ท่านถือเอา ภ อักษรแต่ ภว ศัพท์ ค อักษร แต่ คมนศัพท์ และ ว อักษร แต่ วนุต ศัพท์ ทำ ว อักษรให้เป็นทีฆะ เรียกเสียว่า พระภควา เหมือนในทางโลก เมื่อควรเรียกว่า เมหนสุส ขสุส มาลา นักปราชญ์ เรียกเสียว่า เมขลา นั้นแหละ ฯ

๑ ภาคยวตาย จสฺส สตปฺปญฺญลกฺขณธรรสฺส รูปกายสมฺปตฺติ ทิปิตา โหติ ภคฺโคทสฺตาย
ธมฺมกายสมฺปตฺติ ตถา โลกียปริกฺขกานํ พหุमतภาโว คหฺมจฺฐปฺพุพฺพิเตหิ อภิคมนียตา อภิคิตานญจ
เนสํ กายจิตฺตทุกฺขาปนฺยเน ปฏฺวิพลภาโว อามิสฺทานธมฺมทานเนหิ อุปการิตา โลกียโลกุตฺตรสุเขหิ จ
สํโยชนสมฺมตฺตตา ทิปิตา โหติ ฯ ยสฺมา จ โลเก อิสฺสริยธมฺมยสฺสริยการมปฺปายตฺเตสฺส จสฺส ธมฺเมสฺส
ภคสฺสทฺโถ วตฺตติ ปรมญฺจสฺส สกจิตฺเต อิสฺสริยํ อนินฺมาลงฺกิมาทิกํ วา โลกียสมฺมตํ สพฺพการปฺริปฺร
อตฺถิ ตถา โลกุตฺตรโร ธมฺโม โลกุตฺตยพฺยาปโก ยถาภุจฺจุณฺณาติคโต อติวีย ปรีสุทฺโธ ยโส
รูปกายทสฺสนพฺยาภฺยวณฺณนยนมนปฺปสาทชนนสมฺมตฺตา สพฺพการปฺริปฺรา สพฺพจฺปจฺจจฺสริยํ ยํ ยํ เอเตน
อิจฺฉิตํ ปฏฺฐิตํ อตฺตทิตํ วา ปรีทิตํ วา ตสฺส ตสฺส ตถาวาณินปฺพนนตฺตา อิจฺฉิตตฺถนปฺมตฺติสถญฺโธ
กาโม สพฺพโลกครุการูปตฺติเหตุญฺโธ สมฺมาวายามสงฺขาโต ปยตฺโต จ อตฺถิ ตสฺมา อิมฺเหหิ ภคฺเห
ยฺยตฺตตฺตาปิ ภคา อสฺส สนฺตตีติ อิมินา อตฺถเนน ภควาติ วุจฺจติ ฯ ยสฺมา ปน กุสลาทีหิ ฌาเทหิ
สพฺพธมฺเม ขนฺธายตนธฺาตฺสจฺจอินฺทริยปฏฺิจจสมฺมุปฺปาทาทีหิ วา กุสลาธิธมฺเม ปิพฺพนสงฺขตสฺนตาป-
วิปริณามญฺญูเน วา ทุกฺขํ อริยสจฺจํ आयุหนฺนินฺทานสํโยคปฺลิโพธญฺญูเน สมฺมทฺยํ นิสฺสรณ-
วิเวกาสงฺขตอมตฺตญฺญูเน นโรธํ นิยฺยานิกเหตุทสฺสนาธิปเตยฺยญฺญูเน มคฺคํ วิภตฺตวา วิภชิตฺวา วิวริตฺวา
เทสิตฺวาติ วุตฺตํ โหติ ตสฺมา วิภตฺตวาติ วตฺตพฺเพ ภควาติ วุจฺจติ ฯ ยสฺมา ฌสฺส ทิพฺพพฺพรหมอริย-
วิหारे กายจิตฺตอฺปฺริยเวเก สฺสญฺญตาปฺปณฺธิตานิมนตฺตวิโมกฺเช อณฺเฏ จ โลกียโลกุตฺตร
อตฺตริมนุสฺสธมฺเม ภชฺชि เสว พหุลมกาสี ตสฺมา ภตฺตวาติ วตฺตพฺเพ ภควาติ วุจฺจติ ฯ ยสฺมา จ
ปนฺนํ ตีสุ ภเวสฺส ตณฺหาสงฺขาตํ คมนํ อนนํ วนฺตํ ตสฺมา ภเวสฺส วนฺตคฺมนนฺติ วตฺตพฺเพ ภวสฺสทฺโธ
ภการํ คมนสฺสทฺโธ คการํ วนฺตสฺสทฺโธ วการญฺจ ทิสมํ กตฺวา อาทาย ภควาติ วุจฺจติ ยถา จ
โลเก เมหนสฺส ขสฺส มาลาติ วตฺตพฺเพ เมขลาติ วุจฺจติ ฯ

ก็แลความถึงพร้อมแห่งพระรูปกายของพระองค์ ผู้ทรงไว้ซึ่งพระบุญลักษณะนับด้วย ๑๐๐
เป็นอันท่านแสดงแล้ว ด้วยความที่ทรงเป็นผู้มีพระภาคย์ ความถึงพร้อมแห่งพระธรรมกาย เป็นอัน
แสดงด้วยความที่ทรงเป็นผู้หักโหด

๑ ภาคยวตาย จสฺส สตปฺปญฺญลกฺขณธรฺสสฺส รูปกายสมฺปตฺติ ทิปิตา โหติ
ภาคโคสตาย ธมฺมกายสมฺปตฺติ

ความเป็นผู้ที่ชาวโลกและคนใกล้เคียงทั้งหลายรู้จักมาก ก็ดี ความเป็นผู้ที่ศฤงษ์และบรรพชิต
ทั้งหลายพึงไปมาหาสู่ ก็ดี ความเป็นผู้สามารถในอันช่วยจัดทุกข์กายทุกข์ใจให้แก่เขาทั้งหลาย
ผู้ไปหาที่ดี ความเป็นผู้ทำอุปการะเขาด้วยอามิสทานและธรรมทานที่ดี ความเป็นผู้สามารถในอัน
ยังเขาให้ประกอบพร้อมไปด้วยโลกียสุขและโลกุตตรสุขที่ดี ก็เป็นอันท่านแสดงแล้ว ด้วยพระ-
คุณสมบัติ ๒ อย่างนั้น ฯ

ตถา โลกียปริกฺขกาณํ พหุมนตฺตวา โคหฺมฺมรูปพฺพชิตฺเทหิ อภิกมฺมณียตา อภิกตฺตานญฺจ เหน้
กายจิตฺตตฺถทุกฺขาปนฺยเน ปฏฺฐิพฺพลภาโว อามิสทานธมฺมทานเหติ อุปการิตา โลกียโลกุตฺตร-
สุขฺเขหิ จ สํโยชนสมตฺตตฺตา ทิปิตา โหติ ฯ

อนึ่ง **เพราะเหตุที่** ศัพทภักจะ ในโลก ย่อมเป็นไปในธรรม ๖ อย่างคือ ความเป็นใหญ่ ธรรม ยศ สิริ ความสำเร็จอย่างปรารถนาและความพยายาม ก็**ความเป็นใหญ่** ในพระจิตของพระองค์เองอย่างยอดเยี่ยมมีอยู่ หรือ**ความเป็นใหญ่ที่โลกสมมติกัน** มีทำร่างกายให้เล็กและทำร่างกายให้เบาเป็นต้น อันบริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวงของพระองค์ก็มีอยู่

ยสุมา จ โลก อัสตรียธมฺยสสิริกามปฺปยตฺเตสุ จสุ ธมฺเมสุ ภคสทฺโท วตฺตติ
ปรมณฺจสฺส สกจิตฺเต **อัสสริยํ** อณิมาลงฺกิมาทิกํ วา **โลกียสมมตํ** สพุพการปริปุ
รํ อตฺถิ

โดยนัยเดียวกันนั้น **พระธรรมอันเป็นโลกุตตระ**ของพระองค์ก็มีอยู่ **พระยศ**ของพระองค์ปรากฏทั่ว
โลก ๓ **เป็นพระยศที่ทรงได้โดยพระคุณตามที่เป็นจริง** เป็นพระยศที่บริสุทธิ์ยิ่งนักก็มีอยู่

ตถา **โลกุตฺตรโร** ธมฺโม **โลกตฺตยพฺยาปโก** **ยถาภุจฺจุณฺหาธิโก** อติวิย ปริสุทฺโธ ยโส

พระสิริแห่งพระอังคาศพใหญ่ น้อยทั้งปวง บริบูรณ์ด้วยอาการทุกสิ่งทุกอย่าง สามารถให้เกิดขวัญ
ตาและขวัญใจแก่ชนผู้ชวนช่วยในการแผ่ชมพระรูปกาย ก็มีอยู่ พระกามะ อันหมายถึงความสำเร็จ
แห่งประโยชน์ที่ทรงพระประสงค์ ก็มีอยู่ เพราะประโยชน์ใดๆที่พระองค์มีพระประสงค์แล้ว
ทรงปรารถนาแล้ว จะเป็นประโยชน์ตนก็ตาม ประโยชน์ผู้อื่นก็ตาม ประโยชน์นั้นๆ ก็สำเร็จสม
พระประสงค์ทั้งนั้น

รูปกายทสฺสนพฺยาวัฏฺฐนฺนยมนนปฺปสาทชนนสมตฺตา สพฺพการปฺปฐา สพฺพคฺปจฺจคฺสิริ
ยํ ยํ เอเตน อิจฺฉิตํ ปญฺญิตํ อตฺตทิตํ วา พรหิตํ วา ตสฺส ตสฺส ตเถวณินิพฺพนตฺตา
อิจฺฉิตตฺถนิพฺพตฺติสญฺญิตอ กามโ

และพระปัตตะ กล่าวคือสัสมาวายามะ อันเป็นเหตุเกิดขึ้นแห่งความเป็นครูของโลกทั้งปวง ก็มีอยู่
เพราะเหตุนั้น บัณฑิตจึงถวายพระนามว่า ภควา โดยอรรถนี้ว่า ภคา อสฺส สนฺติ (ทรงมีภคธรรม)
เพราะความที่ทรงประกอบด้วยภคธรรมทั้งหลายนี้ ประการ ๑ ฯ

สพฺพโลกครุภาวูปตฺติเหตุญฺโต สมนาวายามสงฺขาโต ปยตฺโต จ อตฺถิ ตสฺมา อิมหิ
ภเคหิ ยุตตตฺตาปี ภคา อสฺส สนฺตึติ อิมินา อตฺเถน ภควาติ วุจฺจติ ฯ

อนึ่ง **เพราะเหตุที่**พระผู้มีพระภาคเจ้า**ทรงเป็นวิทูรดา** มีคำอธิบายว่า ทรงจำแนก ทรงเปิดเผย ทรงแสดง **ซึ่งธรรมทั้งปวง** โดยประเภททั้งหลาย มีประเภทกุศลเป็นต้น หรือว่า**ซึ่งธรรมมีกุศลธรรมเป็นอาทิ** โดยประเภท ขันธ อายตนะ ธาตุ สัจจะ อินทริย์ และปัจจุสมุบาทเป็นต้น หรือว่า **ซึ่งอริยสัจคือทุกข์** โดยอรรถ คือ ปิณฑะ สังขตะ สันตปาปะ วิปริณาม **ซึ่งอริยสัจคือสมุทัย** โดยอรรถ คือ อายุหนะ นิทานะ สังโยคะ ปลิโพธะ **ซึ่งอริยสัจคือนิโรธ** โดยอรรถ คือ นิสสรณะ วิเวก อสังขตะ อมตะ **ซึ่งอริยสัจคือมรรค** โดยอรรถ คือ นิยานิกะ เหตุ ทสสนะ อธิปไตย

ยสุมา ปน กุสลาทีหิ เภเทหิ **สพฺพธมฺเม** ขนฺธายตนาตุสฺสจฺจอินฺทริยปฏฺิจฺจ-
สมุปฺปาทาทีหิ वा **กุสลาธิธมฺเม** ปิณฑสงฺขตสฺนตปาปิปริณามภูสฺเฐน वा **ทุกฺขํ** อริยสจฺจํ
อายุหนนินทานสโยคปลิโพธภูสฺเฐน **สมุทัยํ** นิสฺสรณวิเวกาสงฺขตอมตภูสฺเฐน **นิโรธํ**
นิยานิกเหตุทสฺสนาธิปไตยยภูสฺเฐน **มคฺคํ** **วิทูรดา** วิชิตฺวา วิวริตฺวา เทลิตฺวาติ
วุตฺตํ โหติ

เพราะเหตุนั้น เมื่อน่าจะเรียกว่า พระวิทูรดา **เรียกเสียว่า** พระภควา ฯ

ตสุมา วิทูรตฺวาติ **วตฺตพฺเพ** ภควาติ **วฺจุจติ** ฯ

อนึ่ง **เพราะเหตุที่**พระผู้มีพระภาคเจ้านั้นทรงคบ คือทรงเสพ ทรงทำให้มาก ซึ่งธรรมอันเป็นทิพวิหาร พรหมวิหาร และอริยวิหาร ซึ่งกายวิเวก จิตวิเวก และอุปธิวิเวก ซึ่งสุญญตวิโมกข์อัปปณิหิตวิโมกข์ และอนิมิตติวิโมกข์ และซึ่งอุตตรिमनुสสรณทั้งที่เป็นโลกียะและโลกุตตระอื่นๆ

ยสฺมา เจส ทิพฺพพรหมอริยวิหาเร กายจิตตอุปธิวิเวเก สุญฺญตาปฺปณิหิตานิमितฺต-
วิโมกฺเข อญฺเญ จ โลกียโลกุตฺตเร อุตฺตรिमฺนุสฺสรณเม ภชิ เสวิ พหุลมกาลี

เพราะเหตุนี้ เมื่อน่าจะเรียกว่า พระภคฺตฺวา **เรียกเสียว่า** พระภคฺวา ฯ

ตสฺมา ภคฺตฺวาติ วตฺตพฺเพ ภคฺวาติ **วุจฺจติ** ฯ

อันนี้เล่า **เพราะความไป** กล่าวคือต้นหาในภาพ ๓ พระองค์ทรง **คายเสียแล้ว** **เพราะเหตุนี้** เมื่อควร
เรียกว่า ภเวสุ วนุตคมโน ท่านถือเอา ภ อักษรแต่ ภว คัพพ์ ค อักษร แต่ คมนคัพพ์ และ ว อักษร
แต่ วนุต คัพพ์ ทำ ว อักษรให้เป็นทีมะ **เรียกเสียว่า** พระภควา

ยสุมา จ ปน ตีสุ ภเวสุ ตณฺหาสงฺขาตํ **คมนํ** อนน **วนุตํ** **ตสุมา** ภเวสุ
วนุตคมโนติ **วตฺตพฺเพ** ภวสทฺทโต ภการํ คมนสทฺทโต คการํ วนุตสทฺทโต วการณฺจ
ทีฆํ กตฺวา อาทาย ภควาติ **วฺจฺจติ**

เหมือนในทางโลก เมื่อควรเรียกว่า เมहनสุส ขสุส มาลา นักปราชญ์ **เรียกเสียว่า** เมขลา
จะนั้นแล ฯ

ยถา จ โลกเ เมहनสุส ขสุส มาลาติ **วตฺตพฺเพ** เมขลาติ **วฺจฺจติ** ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ส่วนวินิจฉัยในบทว่า สันทิฏฐิโก นี้ พึงทราบ ต่อไป ๑ ก่อนอื่น อริยมรรค ชื่อว่า สันทิฏฐิโก เพราะเป็นธรรมอันพระอริยบุคคลผู้ทำความไม่มีกิเลสมีรากะเป็นต้น ในสันดานของตนอยู่พึงเห็นเอง ๑ ดังพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ๑ "ดูกรพราหมณ์ บุคคลผู้กำหนดแล้ว ถูกความกำหนดครอบงำแล้ว มีจิตอันรากะยึดไว้รอบแล้วนั้นแล ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนตนและคนอื่นทั้ง ๒ ฝ่ายบ้าง ย่อมได้ส่วยทุกข์โทมนัสทางใจบ้าง ครั้นความกำหนดเขาจะเสียได้แล้ว เขาย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง ไม่คิดเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ไม่คิดเพื่อเบียดเบียนตนและผู้อื่นทั้ง ๒ ฝ่ายบ้าง เขาย่อมไม่ได้ส่วยทุกข์โทมนัสทางใจ ดูกรพราหมณ์ ธรรมเป็น สันทิฏฐิโกอย่างนี้ประการ ๑" ดังนี้ ๑

อนึ่ง แม่โลกุตตรธรรมทั้ง ๙ ก็ชื่อสันทิฏฐิโก เพราะเป็นธรรมที่บุคคลใดๆ ได้บรรลุแล้ว บุคคลนั้นๆ พึงละความที่จะพึงถึงด้วยความเชื่อผู้อื่นเสียแล้ว เห็นเองด้วยปัจจุ-เวกขณญาณ ๑ นัยหนึ่ง ติฎฐิอันพระอริยเจ้าสรรเสริญ ชื่อว่า สันทิฏฐิ โลกุตตรธรรมย่อมชำระด้วยสันทิฏฐิ เหตุนี้จึงชื่อ สันทิฏฐิโก ๑ จริงอย่างนั้น ในโลกุตตรธรรมนั้น อริยมรรคย่อมชำระกิเลสทั้งหลายด้วยสันทิฏฐิอันสัมปยุต อริยผลย่อมชำระกิเลสทั้งหลายด้วยสันทิฏฐิอันเป็นเหตุ พระนิพพานย่อมชำระกิเลสทั้งหลายด้วยสันทิฏฐิอันเป็น-วิสัย เพราะเหตุนี้ โลกุตตรธรรมทั้ง ๙ จึงชื่อว่า สันทิฏฐิโก เพราะชำระ ด้วยสันทิฏฐิ ประดุจ น้ำบปได้ชื่อว่า รกิกะ เพราะชนะด้วย รก ฉะนั้น ๑ อีกนัยหนึ่ง การเห็น เรียกว่า ติฎฐะ ๑ ติฎฐะนั้นเองเป็นสันทิฎฐะ แปลว่า การเห็น ๑ โลกุตตรธรรมย่อมควรซึ่งสันทิฎฐะ เหตุนี้ จึงชื่อว่า สันทิฏฐิโก ๑ เพราะว่าโลกุตตรธรรม เมื่อบุคคลเห็นอยู่ ด้วยอำนาจภาวนาวิสมัย และด้วยอำนาจลัจฉิกิริยาวิสมัยนั้นแล จึงยังวิภูษาย ให้อำนาจได้ เพราะเหตุนี้ โลกุตตรธรรมนั้นจึงชื่อ สันทิฏฐิโก เพราะควรซึ่งสันทิฎฐะเปรียบเหมือนคนที่ได้ชื่อว่า วัติกะเพราะควรซึ่งวัตะ ฉะนั้น ๑

๑ สนฺทิมฺมจฺจโกติ เอตถ ปน ฯ อริยมคฺโค ตาว อตฺตโน สมนฺตาเน รากาทีนํ อภาวํ
กโรนฺเตน อริยปฺคฺคเลน สามํ ทมฺมจฺจโปติ สนฺทิมฺมจฺจโก ฯ ยถาห ฯ รตฺโต โข พฺราหฺมณ รากเน
อภิกฺขโต ปริยาทินฺนจิตฺโต อตฺตพฺยาพาธายปิ เจเตติ ปฺรพฺยาพาธายปิ เจเตติ อุกฺกยพฺยาพาธายปิ
เจเตติ เจตสิกมฺปิ ทุกฺขโทมนสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวเตติ รากเ ปหิเน เนว อตฺตพฺยาพาธายปิ เจเตติ น
ปฺรพฺยาพาธายปิ เจเตติ น อุกฺกยพฺยาพาธายปิ เจเตติ น เจตสิกํ ทุกฺขโทมนสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวเตติ เอวมฺปิ
โฆ พฺราหฺมณ สนฺทิมฺมจฺจโก ฌมฺโม โหติตีติ ฯ อปิ จ นววิธปิ โลกุตฺตรมฺโม เยน เยน อธิคฺโต โหติ
เตน เตน ปฺรสทฺธาย คนฺตพฺพตํ หิตฺวา ปจฺจเวกฺขนณฺญาณน สยํ ทมฺมจฺจโปติ สนฺทิมฺมจฺจโก ฯ อถา
ปสฺสเถ ทิมฺมจฺจิ สนฺทิมฺมจฺจิ สนฺทิมฺมจฺจียา ชยตีติ สนฺทิมฺมจฺจิโก ฯ ตถาเหตถ อริยมคฺคสมฺปยุตฺตาย
อริยผลการณฺญาย นิพฺพานวิสยฺญาย สนฺทิมฺมจฺจียา กิเลสํ ชยติ ตสฺมา ยถา รณน ชยตีติ รถิโก
เอวํ นววิธปิ โลกุตฺตรมฺโม สนฺทิมฺมจฺจียา ชยตีติ สนฺทิมฺมจฺจิโก ฯ อถา ทิมฺมจฺจุนฺติ ทสฺสนํ วุจฺจติ ฯ
ทิมฺมจฺจเมว สนฺทิมฺมจฺจํ ทสฺสนนฺติ อตฺถโก ฯ สนฺทิมฺมจฺจํ อรหตีติ สนฺทิมฺมจฺจิโก ฯ โลกุตฺตรมฺโม หิ
ภาวนาภิสมยวเสน สจฺฉิกิริยาภิสมยวเสน จ ทิสฺสมานเยว วมฺมจฺจํ นินฺตเตติ ตสฺมา ยถา
วตฺถมรหตีติ วตฺถิโก เอวํ สนฺทิมฺมจฺจํ อรหตีติ สนฺทิมฺมจฺจิโก ฯ

ส่วนวินิจฉัยในบทว่า สหปฏิสัมภิทา นี้ ฟังทราบ ต่อไป ๑ ก่อนอื่น อริยมรรค ชื่อว่า สหปฏิสัมภิทา เพราะเป็นธรรมอันพระอริยบุคคลผู้ทำความไม่มีกิเลสมีรากะเป็นต้น ในสันดานของตน อยู่พึงเห็นเอง ๑

สหปฏิสัมภิทาติ เอตถ ปน ๑ อริยมคฺโค ตาว อตฺตโน สนฺตानะ รากะทึนํ อภาวํ ภโรหเตนะ อริยบุคคลेण สามं ทฏฺฐพฺโพติ สหปฏิสัมภิทา ๑

ดังพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ๑ "ดูกรพราหมณ์ บุคคลผู้กำหนดแล้ว ญาณความกำหนดครอบงำ แล้ว มีจิตอันรากะยึดไว้รอบแล้วนั้นแล ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น บ้าง ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนตนและคนอื่นทั้ง ๒ ฝ่ายบ้าง ย่อมได้เสวยทุกข์ทรมานสทิงใจบ้าง

ยถา ๑ รตฺโต โข พฺราหฺมณ ราเคน อภิวฺโต ปริยาทึนฺนจิตฺโต อตฺตพฺยาพาทายปี เจเตติ ปฺรพฺยาพาทายปี เจเตติ อุมฺยพฺยาพาทายปี เจเตติ เจตสิกมฺปิ ทุกฺขโทมนสฺสํ ปฏิสํเวเตติ

ครั้นความกำหนดเขาจะเสียได้แล้ว เขาย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง ไม่คิดเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น
บ้าง ไม่คิดเพื่อเบียดเบียนตนและผู้อื่นทั้ง ๒ ฝ่ายบ้าง เขาย่อมไม่ได้สวຍทุกข์โทมนัสทางใจ
ดูการพราหมณ์ ธรรมเป็นสันติภูมิกะอย่างนี้ประการ ๑" ดังนี้ ฯ

ราเค ปหิเน เหว อุตตพยาพาทายปี เจเตติ น พรพยาพาทายปี เจเตติ น
อุฎยพยาพาทายปี เจเตติ น เจตลิกํ ทุกขโทมนสฺส ปฏิสเวเทติ เอวมปิ โข
พราหมณ สนฺติภูมิกะ ธมฺโม โหตีติ ฯ

อนึ่ง แม่โลกุตตรธรรมทั้ง ๙ ก็ชื่อสันติภูมิกะ เพราะเป็นธรรมที่บุคคลใดๆ ได้บรรลุแล้ว
บุคคลนั้นๆพึงจะความที่จะพึงถึงด้วยความเชื่อผู้อื่นเสียแล้ว เห็นเองด้วยปัจจเวกขณญาณ ฯ

อปิจ นววิธปิ โลกุตตรธมฺโม เยเน เยเน อธิคโต โหติ เตเน เตเน
ปรสทฺธาย คนฺตพพตํ หิตฺวา ปจฺจเวกขณญาณเณน สยํ ทมฺมฐฟุโหติ สนฺติภูมิกะ ฯ

นัยหนึ่ง **ทิวณฺณ**อันพระอริยเจ้าสรรเสริญ ชื่อว่า สันทิวณฺณ โลกุตตรธรรมย่อมชำระด้วยสันทิวณฺณ เหตุนี้
จึงชื่อ สันทิวณฺณิกะ ฯ

อถา ปสตุถา **ทิวณฺณ** สันทิวณฺณ สันทิวณฺณียา ชยตีติ สันทิวณฺณิกเก ฯ

จริงอย่างนั้น ในโลกุตตรธรรมนั้น **อริยมรรค**ย่อมชำระกิเลสทั้งหลายด้วยสันทิวณฺณอันสัมปยุต **อริยผล**
ย่อมชำระกิเลสทั้งหลายด้วยสันทิวณฺณอันเป็นเหตุ **พระนิพพาน**ย่อมชำระกิเลสทั้งหลายด้วยสันทิวณฺณ-
อันเป็นวิสัย

ตถาเหตุถ **อริยมคฺค**สมปยุตฺตาย **อริยผล**การณญฺตาย **นิพฺพาน**วิสัยญฺตาย สันทิวณฺณียา
กิเลส ชยติ

เพราะเหตุนี้ โลกุตตรธรรมทั้ง ๔ จึงชื่อว่า สันติภูมิกะ เพราะชำนะ ด้วยสันติภูมิ ประดุจ นักรบได้ชื่อว่า รติกะ เพราะชนะด้วย รติ ฉะนั้น ฯ

ตสฺมา ยถา รณเณ ชยตีติ รติโก เอวํ นววิธปิ โลกุตตรมโม สันติภูมียา ชยตีติ สันติภูมิกิ ฯ

อีกนัยหนึ่ง การเห็น เรียกว่า ภูมิกะ ฯ ภูมิกะนั้นเองเป็นสันติภูมิกะ แปลว่า การเห็น ฯ โลกุตตรธรรมย่อมควรซึ่งสันติภูมิกะ เหตุนี้ จึงชื่อว่า สันติภูมิกะ ฯ

อถา ภูมิจนฺติ ทสฺสนํ วุจฺจติ ฯ ภูมิจเมว สันติภูมิจํ ทสฺสนนฺติ อตฺถิ ฯ สันติภูมิจํ อรหตีติ สันติภูมิกิ ฯ

เพราะว่าโลกุตตรธรรม เมื่อบุคคลเห็นอยู่ ด้วยอำนาจภาวนาวิสมัย และด้วยอำนาจสัจฉิกิริยาวิสมัย
นั้นแล จึงยังวิภูฏาย ให้อภัยได้ เพราะเหตุนั้น โลกุตตรธรรมนั้นจึงชื่อ สันติภูฏิกะ เพราะควร
ซึ่งสันติภูฏะ เปรียบเหมือนคนที่ได้ชื่อว่า วัตถุเพราะควรซึ่งวัตถุ ฉะนั้น ๆ

โลกุตตรธรรมโม หิ ภาวนาวิสมยวเสน สัจฉิกิริยาวิสมยวเสน จ หิสฺสमानะยว
วิภูฏาย นีวตเตติ ตสฺมา ยถา วตถมรหตีติ วตฺติโก เอว สันติภูฏํ อรหตีติ
สันติภูฏิกโก ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นนคร

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ส่วนผู้ใคร่จะเจริญจาคานุสสติ ต้องเป็นผู้หมั่นไปในจาคะ มีการให้และการแบ่งปันไปอยู่เป็นนิตย หรือมิฉะนั้น เมื่อจะเริ่มเจริญ พึงทำสมาทานว่า "บัดนี้ จำเดิมแต่กาลนี้ไป เมื่อปฏิบัติหกมีอยู่เรายังมิได้ให้ทานโดยที่สุดแม้ข้าวสักคำหนึ่งแล้ว จักไม่บริโภค" ดังนี้แล้ว ให้ทานตามสามารถตามกำลังในปฏิบัติหกทั้งหลายผู้ใคร่โดยคุณ ในวันนั้น แล้วถือเอานิมิตในทานนั้น ไปในที่ลับ เร้นอยู่ แล้วระลึกถึงจาคะของตน โดยคุณเมืความปราศจากความตระหนี่อันเป็นตัวมลทินเป็นต้น อย่างนี้ว่า "ลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ ซึ่งเมื่อประชาชนถูกมลทินคือความตระหนี่กลุ่มรุ่มอยู่ เรามีใจ ปราศจากความตระหนี่อันเป็นตัวมลทินอยู่ มีการสละปล่อยเลย มีมืออันล้างไว้ ยินดีในการเสียสละ ควรในการขอ พอใจในการให้และการแบ่ง" ฯ ในปาฐะเหล่านั้น ข้อว่า ลาภ วต เม นั้น คือ มยุห์ วต ลาภ ฯ อธิบายว่า "ลาภทั้งหลายของผู้เป็นทายก ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพรรณนาไว้หลายนัยเป็นต้นว่า "...ก็แลผู้เป็นทายกนั้น ครั้นให้อายุแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนได้อายุอันเป็นของทิพย์บ้าง เป็นของมนุษย์บ้าง" ดังนี้เป็นอาทิที่ดี ว่า "ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก ชนเป็นอันมากย่อมคบหา "ดังนี้ก็ดี ว่า" บุคคล เมื่อดำเนินตามธรรมของสัตบุรุษทั้งหลายให้อยู่ ย่อมเป็นที่รัก" ดังนี้ก็ดี เหล่านี้ไฉไลลาภทั้งหลายเหล่านั้นเป็นส่วนได้ของเราแน่นอน" ฯ ข้อว่า สุตฺถุ วต เม ความว่า พระศาสนานี้ หรือว่าอฏฏกามนุชย์นี้ใดที่เราได้แล้ว พระศาสนาหรืออฏฏกามนุชย์นั้น ข้อว่าเราได้ดีแล้วหนอ ฯ ถามว่า เพราะอะไร ฯ แก้วว่า เพราะ "เมื่อหมู่สัตบุรุษถูกมลทินคือความตระหนี่กลุ่มรุ่มอยู่ เรามีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นตัวมลทินอยู่ "ลฯ พอใจในการให้และการแบ่ง" ฯ ในบทเหล่านั้น บทว่า มจฺเจรฺมลปฺริยฺญฺฐิตาย หมายความว่า ถูกมลทินคือความตระหนี่ครอบงำ ฯ บทว่า ปชาย ความว่า สัตว์ทั้งหลาย ท่านเรียก ปชา โดยความที่ได้กำเนิดมา เพราะฉะนั้น ในข้อนี้จึงมีเนื้อความนี้ว่า "เมื่อสัตว์ทั้งหลาย ถูกมลทินคือความตระหนี่ อันมีความทนไม่ไหวซึ่งความที่สมบัติทั้งหลายของตนเป็นของสาธารณแก่คนอื่นไปเป็นลักษณะ เป็นจำพวกกรรมดำ อันเป็นเครื่องประทุษร้ายความเป็นประภัสสร แห่งจิตอย่างใดอย่างหนึ่ง ครอบงำเอาแล้ว" ฯ

๑ จาคานุสัสสี ภาเวตฺถาเมน ปน ปกตฺติยา จาคาธิมุตฺเตน นิจฺจปฺวตฺตทานสํวิภาเคน
ภวิตฺตพฺพํ อถว ปน ภาวนํ อารมฺมเตน อิตฺธานิ ปฏฺฐติ สติ ปฏฺฐิตฺถาเก อนฺตมโส
เอกาโลปมตฺตมฺปิ ทานํ อทฺตวา น ภุญฺชิสฺสํมิตฺติ สมหาทนํ กตฺวา ตํทิวสํ คณฺหวิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ยถาสตฺติ ยถาพลํ ทานํ ทตฺวา ตตฺถ นิมิตฺตํ คณฺหิตฺตวา รโหคเตน ปฏฺฐิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส วต เม โยหํ มจฺเจมฺมลปฺริยฺญฺญูตฺตาย ปชาย วิคตมฺลมจฺเจมฺเรณ เจตฺสา วิหฺรามี มุตฺตจาโค
ปยตฺปาณิ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโตติ เอวํ วิคตมฺลมจฺเจมฺเรตาคฺคณฺวเสน อตฺตโน จาโค
อนุสฺสริตฺตพฺพํ ๑ ตตฺถ ลภา วต เมติ มยฺหํ วต ลภา ๑ เย อิมเ อายฺมฺ ไซ ปน ทตฺวา อายฺสฺส
ภาคิ โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสฺส วา อิติ จ ททํ ปิโย โหติ ภชฺชติ นํ พหุ ชนา อิติ จ
ททมาโน ปิโย โหติ สตํ ฆมฺมมฺนุญฺกมํ อิติ เอวมาทิตฺติ นเยหิ ภควตา ทายกสฺส ลภา สํวณฺณิตา
เต มยฺหํ อวสฺส ภาคิโนติ อธิปฺปาโย ๑ สฺสฺสฺสฺส วต เมติ ยํ มยา อิทํ สาสนํ มนุสฺสตฺตํ วา ลพฺ
ตํ สฺสฺสฺสฺส วต เม ๑ กสฺมา ๑ โยหํ มจฺเจมฺมลปฺริยฺญฺญูตฺตาย ๑เป๑ ทานสํวิภาครโตติ ๑ ตตฺถ
มจฺเจมฺมลปฺริยฺญฺญูตฺตายติ มจฺเจมฺมเลน อภิภูตฺตาย ๑ ปชายติ ปชายนวเสน สตฺตา วุจฺจนฺติ ตสฺมา
อตฺตโน สมฺปตฺตีนํ ปเรสํ สาธารณฺณาวํ อสฺสหนลฺกฺขณฺเนน จิตฺตสฺส ปภุสฺสรวา วทฺสฺสฺส นํ กณฺหธมฺมานํ
อณฺณตฺเรณ มจฺเจมฺมเลน อภิภูเตสฺส สตฺเตสฺสฺสฺส อยฺเมตฺถ อตฺถเก ๑

ส่วนผู้ใคร่จะเจริญจาคานุสสติ **ต้องเป็นผู้ยอมไปในจาคะ** มีการให้และการแบ่งเป็นไปอยู่-
เป็นนิตย์ หรือมีนั้น เมื่อจะเริ่มเจริญ พึงทำสมาทานว่า "บัดนี้ จำเดิมแต่กาลนี้ไป เมื่อปฏิบัติหก
มีอยู่ เรายังมิได้ให้ทานโดยที่สุดแม้ชั่ววอกคำหนึ่งแล้ว จักไม่ปรินิพพาน" ดังนี้แล้ว

จาคานุสสติ ภาเวตฺตกาเมเน ปณ ปกตฺติยา **จาคาธิมุตฺเตน นิจฺจปฺปวตฺตทาน-**
สํวิภาเคน ภวิตพฺพํ อถวา ปณ ภาวนํ อารภณฺเตเน อิตฺถานิ ปญฺชติ สติ ปฏิคฺคาหเก
อนฺตมโส เอกาโลปมตฺตมฺปิ ทานํ อทตฺวา น ภุญฺชิสฺสํสามีติ สมาทานํ กตฺวา

ให้ทานตามสามารถตามกำลัง ในปฏิบัติหกทั้งหลายผู้วิเศษโดยคุณ ในวันนั้น แล้วถือเอานิมิตในทาน
นั้น **ไปในที่ลับ เร้นอยู่**

ตํหิวันสํ คุณฺณวิสิฏฺฐุสฺส ปฏิคฺคาหเกสฺส ยถาสตฺติ ยถาพลํ ทานํ ทตฺวา ตตฺถ นิมิตฺตํ
คณฺหิตฺวา **รโหคเตน ปฏฺฐิสลฺลีเนน**

แล้วระลึกถึงจาคะของตน โดยคุณมีความปราศจากความตระหนี่อันเป็นตัณหาเป็นต้น อย่างนี้ว่า
"ลามของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ **ซึ่ง**เมื่อประชาชนถูกมลทินคือความตระหนี่กลุ่มรุมอยู่ เรามีใจ
ปราศจากความตระหนี่อันเป็นตัณหา^{อยู่} มีการสละปล่อยเลย **มีมืออันล้างไว้** ยินดีในการเสียสละ
ควรในการขอ พอใจในการให้และการแบ่ง" ฯ

ลามา วต เม สุสัทธัมม วต เม **โยหิ** มจฺเจรมลปริยุฏฺฐิตาย ปชาย วิคตมลฺมจฺเจเรน
เจตสา **วิหฺรามิ** มุตฺตจาโค **ปยตปาณิ** โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโตติ
เอวํ **วิคตมลฺมจฺเจรตาทิกุณวเสน** อตฺตโน **จาโค** อนุสฺสริตพฺโพ ฯ

ในปาฐะเหล่านั้น ข้าว่า ลามา วต เม นั้น คือ มยห์ วต ลามา ฯ

ตตฺถ ลามา วต เมติ มยห์ วต ลามา ฯ

อธิบายว่า "ลามทั้งหลายของผู้เป็นทายก ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพรณนาไว้หลายนัยเป็นต้นว่า "...ก็แลผู้เป็นทายกนั้นครั้นให้อายุแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนได้อายุอันเป็นของทิพย์บ้าง เป็นของมนุษย์บ้าง" ดังนี้เป็นอาทิก็ดี ว่า "ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก ชนเป็นอันมากย่อมคบเขา "ดังนี้ก็ดี ว่า" บุคคลเมื่อดำเนินตามธรรมของสัตบุรุษทั้งหลายให้อยู่ ย่อมเป็นที่รัก" ดังนี้ก็ดี เหล่านี้ใดลามทั้งหลาย เหล่านี้เป็นส่วนได้ของเราแน่นอน" ฯ

เย อิเม อายุ โข ปน ทตฺวา อายุสฺส ภาคี โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสฺสสฺส วา อิติ จ ททํ ปิโย โหติ ภชฺชติ นํ พหุ ชฺชา อิติ จ ททมาโน ปิโย โหติ สัตถมมมฺหุภมฺ อิติ เอวมาทีหิ นเยหิ ภควตา ทายกสฺส ลาภา สํวณฺณิตา เต มยฺหํ อวสฺสํ ภาคีโนติ อธิปฺปาโย ฯ

ชื่อว่า สุลหฺมํ วต เม ความว่า พระศาสนาหรือว่าอรรถภาพมนุษย์นี้ใดที่เราได้แล้ว พระศาสนาหรืออรรถภาพมนุษย์นั้น ชื่อว่าเราได้ดีแล้วหนอ ฯ

สุลหฺมํ วต เมติ ยํ มया อิํ สาสนํ มนุสฺสสตฺถํ วา ลหฺมํ ตํ สุลหฺมํ วต เม ฯ

ถามว่า เพราะอะไร ๑ แก้วว่า เพราะ "เมื่อหมู่สัตว์ถูกมลทินคือความตระหนี่กลุ่มรวมอยู่ เรามีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นตัวมลทินอยู่ ฯลฯ พอใจในการให้และการแบ่ง" ๑

กสุมา ๑ โยห์ มจุเฌรมลปริยภูฏิตาย ๑เปฯ ทานสัวิภาครโตติ ๑

ในบทเหล่านั้น บพว่า มจุเฌรมลปริยภูฏิตาย หมายความว่า ถูกมลทินคือความตระหนี่**ครอบงำ** ๑
บพว่า ปชาย ความว่า สัตว์ทั้งหลาย ท่านเรียก ปชา **โดยความที่ได้กำเนิดมา**

ตตถ มจุเฌรมลปริยภูฏิตายาติ มจุเฌรมลเลน **อภิตาย** ๑ ปชายาติ **ปชายนวเสน**
สตุตา **วุจจนติ**

เพราะฉะนั้น ในข้อนี้จึงมีเนื้อความนี้ว่า "เมื่อสัตว์ทั้งหลาย ถูกมลทินคือความตระหนี่ อันมีความท
ไม่ไหวซึ่งความที่สมบัติทั้งหลายของตนเป็นของสาธารณะแก่คนอื่น ๆ ไปเป็นลักษณะ เป็นจำพวก
ธรรมด้าอันเป็นเครื่องประทุษร้ายความเป็นประภัสสร แห่งจิตอย่างใดอย่างหนึ่ง ครอบงำเอาแล้ว" ฯ

ตสุม่า อตตโน สมปตตีโน ปเรสํ สาธารณาวํ อสทฺทลฺกฺขณเณ จิตฺตสฺส ปภสฺสรวา-
ทฺฐนํ กณฺฐมฺมานํ อญฺญตเรณ มจฺเจวเมเลน อวิญฺเฐสฺส สตฺเตสฺสตี อยเมตฺถ อตฺถิ ฯ

